

ФАСИЛИТАЦІЯ ЯК ПАРТИСИПАТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Знаткова О. М.,

*аспірант кафедри політології та філософії,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Проведено дослідження фасилітації як однієї з найперспективніших технологій партисипативних практик щодо навчання веденню конструктивного діалогу з владою та сприяння реалізації поставлених цілей. Проведено класифікацію методів фасилітації та визначено методи, які можна використовувати для роботи з громадами щодо пробудження активної участі у політичних процесах та підвищення компетенцій. Окреслено модель компетенцій фасилітатора за ключовими категоріями. Обґрунтовано необхідність застосування фасилітації як технології партисипації в публічному управлінні в Україні.

Ключові слова: партисипація, фасилітація, фасилітатор, перетворюючий процесинг, модель компетенцій фасилітатора, фасилітаційні методи.

Znatkova O. M.,

*Postgraduate Student of Politology and Philosophy Department,
KRI NAPA, Kharkiv*

FACILITATION AS PARTICIPATIVE TECHNOLOGY IN PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM IN UKRAINE

Facilitation has been researched as one of the most promising technologies of participatory practices for training to conduct a constructive dialogue with the authorities and promote realization of goals set. Facilitation methods have been classified, with identification of those that can be used in the work with communities activating their participation in political processes and enhancing their competences. The model of facilitator competences has been outlined with account of their key categories. The necessity for using facilitation as a technology of participation in the public administration in Ukraine has been substantiated.

Key words: participation, facilitation, facilitator, transforming processing, model of facilitator competences, facilitation method

Постановка проблеми. Останнім часом у системі державного управління в Україні відбуваються позитивні зміни, зокрема щодо розповсюдження та залучення партисипативних практик. Проте через засилля застарілих форм і методів взаємодії влади та суспільства, перевагу авторитарного підходу, традиції минулого та відсутність правових компетенцій у громадян, партисипація не набула повного прояву. Тому актуальним першочерговим завданням є пошук та розробка ефективних методів та механізмів взаємодії громад із державою.

Виклики сьогодення вимагають конкретних якісних змін у системі публічного управління в Україні. Ми вже можемо вказати на певні позитивні зрушення у цій галузі, зокрема у відносинах держави та громадянського суспільства, наприклад, збільшення нормативного забезпечення щодо сприяння впровадженню концепції партисипації (громадської участі), як реальний прояв демократичного правління, системного та ефективного залучення громадян до державотворення. Проте й досі ця концепція на практиці залишається неефективною через низку певних причин: застарілі форми й методи взаємодії влади та суспільства, авторитарний підхід, традиції минулого, а головне,

суспільство в більшості потребує відповідних технологій для розуміння важливості особистого залучення до управління політичними процесами. Із зазначених вище причин постає головна проблема: розробка прозорих та ефективних методів, механізмів та технологій взаємодії влади та населення, якісного обміну інформацією між усіма суб'єктами цього процесу, надбання ними необхідних знань, навичок та вмінь вести конструктивний діалог та розвиток інших політично-правових компетенцій, залучення представників суспільства до державного управління як на загальнонаціональному рівні, так й на рівні регіонального й місцевого самоврядування. Вирішення поставленого завдання – головна передумова стабільного розвитку держави на непорушних демократичних засадах, реальної участі громадян в управлінських процесах на всіх рівнях (від місцевого до загальнодержавного) і на всіх етапах (від підготовки рішень до їх виконання) як запорука ефективності здійснення владних функцій та обов'язків, формування громадсько-орієнтованої моделі управління, легкого подолання різноманітних економічних та політичних криз, зниження рівня громадського невдоволення та об'єднаності суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед численних теоретичних розробок та надбань у сфері державного управління, є низка праць, які стосуються фундаментальних розробок методик та принципів діалогової взаємодії державних органів та громад, зокрема дослідження таких вчених, як В. Б. Авер'янов, О. Ю. Амосов, Г. В. Атаманчук, В. Д. Бакуменко, М. Ф. Головатий, А. О. Дегтяр, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Драгомирецька, Д. В. Карамішев, В. М. Князєв, В. В. Корженко, О. Б. Коротич, О. І. Крюков, Ю. О. Куц, М. А. Латинін, Т. М. Лозинська, В. Я. Малиновський, В. В. Мамонова, В. М. Мартиненко, Г. С. Одінцова, В. М. Олуйко, С. М. Серьогін, В. П. Солових, Ю. П. Сурмін та ін. Усі вчені одноставно висловлюють думку, що впровадження партисипативних практик, зокрема активної участі громадськості у процесах державотворення, правильний шлях до побудови істинно демократичного суспільства.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування застосування фасилітації як партисипативної технології в системі публічного управління в Україні.

Виклад основного матеріалу. У світовій практиці розробка та впровадження методів, механізмів і технологій взаємодії влади та суспільства активно розпочалися лише у ХХ ст. Це було пов'язано насамперед із поширенням такого методу збору соціологічної інформації як опитування громадської думки, із зростанням впливу засобів масової інформації, зокрема соціальних мереж, які, у свою чергу, посприяли трансформації ціннісних орієнтирів людства та його соціальних структур, на процеси в політичному житті.

У цьому контексті зростає роль партисипативних практик, які активно використовуються в розвинених європейських країнах, та знаходить своє обґрунтування впровадження найбільш ефективних із них у систему державного управління України. Реалізація партисипативного підходу передбачає формування нової системи цінностей, сучасної правової культури, і, як наслідок, провідних моделей організаційної взаємодії органів публічного управління та суспільства.

Доцільно зауважити, що партисипативна демократія в даний час є найбільш поширеним режимом в західних країнах. Відомими теоретиками представницької демократії є Томас Гоббс і Джон Локк. У першого, як і у другого, громадяни в договірному порядку делегують свій суверенітет правителям. У Гоббса така передача повноважень носить тотальний характер. Руссо, в свою

чергу, протиставляє вимога демократії всякому репрезентативному режиму. Громадяни, згідно з його теорією, не укладуть контракт з урядом. Їх відносини регулюються виключно законом. Державець – це всього лише виконавець волі народу, єдиний володар законодавчої влади. Він не наділений владою, що належить загальній волі, тобто громадяни “правлять” самі, але руками государя. За словами Валерія Бортнікова, масштаби, форми та ефективність політичної участі громадян “є визначальними чинниками демократичності політичного режиму кожної країни” [1, с. 41]. Бенджамін Барбер називає “крихкою” демократію, яка не передбачає постійної та широкої участі кожного пересічного громадянина [2, с. 255]. Дослідники впровадження ідей партисипації в систему публічного права України схиляються до висновку, що ця концепція має, у переважній більшості, декларативний характер без повноцінного реального забезпечення. Зокрема, М. Ф. Головатий зазначає: “Парадокс сучасного “демократичного” режиму в Україні полягає в тому, що народ, будучи (за Конституцією) єдиним джерелом влади, фактично такої влади не має і не здійснює – ні законодавчої, ні виконавчої” [3, с. 131]. Подібна політична ситуація обґрунтовується й тяжінням минулого, зрозумілим не зацікавленням влади відчувати тягар постійного громадського впливу, низьким рівнем матеріального стану населення. Володимир Полохало найпершим фактором вважає “відчуження суспільства від влади при одночасній багатомірній залежності від неї” [3, с. 175].

На нашу думку, головною причиною низького рівня партисипації в системі публічного управління України є пасивність самих громадян. Тому для ефективного впровадження партисипативних практик треба шукати якісно нові технології, що орієнтовані на роботу з громадянським суспільством та спрямовані підготувати кожного громадянина взяти на себе відповідальність не лише за формування владних органів (право голосу), а й за реальне здійснення цієї влади постійно, шляхом активного залучення до системи державного управління на всіх етапах та у всіх рівнях.

Тому, в межах нашого дослідження, доцільним буде більш детально розглянути сутність однієї із партисипативних технологій, яка має назву “фасилітація”. Але перш ніж перейти до розгляду фасилітації, варто зауважити, що публічне управління є сферою, що стосується розв’язання стратегічних цілей підприємств, установ, організацій, а також державних органів, з передбаченням можливих наслідків впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників та перспективних напрямів розвитку в умовах конкуренції, як певної галузі суспільного виробництва, так і держави в цілому. При цьому вирішення цих завдань стосуються широкого загалу, тому прийняті рішення мають враховувати інтереси кожного та уникати негативних наслідків. Сучасний світ постійно змінюється, й сфера державотворення чи не перша зазнає рушійних трансформацій. Хоч на сьогодні громадська свідомість не досягла рівня прийняття повної відповідальності за владні рішення, проте достатньо зростає, щоб будь-який тиск із боку влади був неприйнятним. Тому технологія фасилітації стає актуальною формою прийняття управлінських рішень, взаємодії влади і суспільства, організації роботи колективу, бо заперечує директивний характер.

Адже, фасилітація (facilitation) – це професійна організація процесу групової роботи, спрямована на прояснення та досягнення групою поставлених цілей. Це простір, у якому залучається потенціал колективного інтелекту та народжуються прогресивні рішення [13, с. 62].

Дослідження та науково-практичне обґрунтування явища фасилітації як ефективного психологічного процесу роботи з кожною окремою особистістю у великих колективах розпочалося з теоретичних розробок кінця 1940-х рр. У 1970-х рр. уже з'явилися відповідні освітні програми, у 1980 році було створено міжнародну організацію фасилітаторів. Найґрунтовнішими працями, що надають пояснення процесу та методам фасилітації, вважається видання Джона Герона "Посібник фасилітатора", Роджера Шварца "Кваліфікований фасилітатор", Дейла Хантера, Енн Бейлі та Білла Тейлора "Фасилітації груп", Крістін Хоган "Розуміння фасилітації" та "Практична фасилітація".

У 2007 р. зросло міжнародне визнання фасилітації та цінності партисипативного діалогу в процесі сталого розвитку громади, тоді вийшла друком ґрунтовна публікація доповіді Організації Об'єднаних Націй "Партисипативний діалог: шлях до стабільного, безпечного та справедливого суспільства для всіх". Зазначені публікації схиляють до думки, що саме фасилітація сприяє об'єднанню людських ресурсів, поєднанню сил, здібностей, потенціалу, розвиває та підтримує мотивацію та здатна знаходити вихід у складних ситуаціях. Вона стає ключовою технологією партисипативного управління та самоорганізації і знаходить усе більше й більше послідовників серед лідерів і керівників сучасних організацій, бізнесу та державних установ.

Отже, у групах, об'єднаних об'єктивними, а не суб'єктивними причинами, де, окрім однієї чи декількох спільних цілей, існує численна кількість особистих переконань, уявлень, мотивів та інтересів, є великий ризик появу конфліктних ситуацій, збільшення рівня незадоволення й напруги, що кінець кінцем призводить до не отримання очікуваних цілей та задач через професійне вигорання, зменшення рівня мотивації, зацікавленості та довіри. Населення окремої держави можна вважати прикладом великої соціальної групи, успіх економічного, соціального, матеріального, культурного, психологічно стабільного зростання якої залежить від горизонтальних та вертикальних взаємодій кожного суб'єкта. Тому, фасилітація, як успішний процес групової роботи, націленої на кінцевий результат, стає передовим методом роботи з усіма верствами суспільства, щоб зростити активність кожного, щоб впливати на позитивні зрушення у своєму житті. Як зазначає Річард Чепмен, "розуміння витоків фасилітації та її шляху допомагають створити міцну основу для майбутнього зростання і розвитку" [6].

Обговорення будь-якого питання не можна вважати фасилітаційним процесом без компетентного організаційного супроводу. Особливістю такого супроводу є наявність керівника, який виступає носієм певного знання й технологій та поліпшує організацію, формує команду, модифікує її мікроклімат, оптимізує комунікативні процеси. Від його професійного досвіду роботи з групою залежить шляхи подальших дій, досягнення поставлених цілей та задоволення інтересів кожного. Таким посередником між учасниками дискусії та кінцевим результатом стає фасилітатор.

Отже, "фасилітатор – людина, яка забезпечує успішну групову комунікацію" [7]. Володіючи методологією перетворюючого процесингу інструментарій принципів і технік, що використовуються для трансформаційних змін світогляду, уявлень та переконань суб'єктів щодо подолання труднощів та викликів повсякденного життя, за принципом – мрій та дій), він спрямовує обговорення, особливо не беручи в ньому участі, забезпечує успішну комунікацію, допомагає групі зрозуміти загальну мету та підтримує позитивну групову динаміку для досягнення цієї мети в процесі дискусії та несе відповідальність за якісне виконання завдань. Головне, щоб фасилітатор не мав особистої зацікавленос-

ті в результатах поставлених проблем та не представляв інтересів жодної з груп-учасників.

Членами Міжнародної Асоціації Фасилітаторів (IAF) була запропонована модель компетенцій, які повинні бути розвинені у людини, що планує стати фасилітатором [4]. Ця модель відповідає професійним вимогам, що можуть бути поставлені до фасилітатора партисипативних практик у системі публічного управління.

Модель компетенцій фасилітатора включає шість категорій:

1. Встановлення стосунків з групою: дотримуючись непорушних принципів взаємоповаги, толерантності та вміння слухати опонента створити атмосферу партнерства; спираючись на об'єднувальні цінності, роз'яснити взаємні зобов'язання, щоб досягти консенсусу у відношенні задач, результатів, ролей та обов'язків.

2. Планування групових процесів: попередній аналіз індивідуальних особливостей, спільних рис та відмінностей дозволяє забезпечити різноманіття аудиторії, обрати ефективні методи для досягнення найкращого результату, що відповідатиме потребам реципієнтів.

3. Створення середовища для спільних дій: використання навичок міжособистісного спілкування, вербальної комунікації, налагодження контакту з учасниками, практика активного слухання, ефективне залучення, активне спостереження та стимулювання зворотного зв'язку, високий ступінь поваги та визнання різноманітності, забезпечення відкритості, заохочення позитивне ставлення до всіх учасників, створення атмосфери безпеки та довіри, демонстрація можливості отримати вигоду кожному учаснику від розмаїття групи, розвиває культурну обізнаність та чутливість, аналіз конфліктних ситуацій з метою виявлення навчальних конфліктів та попередження й уникання групових неконструктивних конфліктів, допомога учасникам виявляти та аналізувати їх пропозиції, своєчасне погашення агресивної поведінкою групи, пробудження креативності групи, бере до уваги всі ідеї, використовує підходи, які найбільш відповідають потребам та можливостям групи та стимулює й спрямовує групову енергію.

4. Управління групою для досягнення необхідних результатів: встановлення чітких часових обмежень, використання переваг активного слухання, постановка правильних питань, вчасне резюмування, для підкреслення відчуттів та думок групи; контроль за дотриманням поставленої теми, заборона відхилень від конкретної мети моменти, керівництво процесом у малій та великій групі, сприяння групі в усвідомленні її задач, вимірює темп діяльності, виявляє інформацію про потреби групи, витягає данні та інсайти з групи, допомагає групі в усвідомленні свого досвіду, адаптує процес відповідно до ситуації, що змінюється, та потреб групи; оцінює просування групи та повідомляє про прогрес, сприяє завершенню завдань.

5. Оволодіння та вдосконалення професійних знань: створює базу знань в області управління, організаційних систем та групового розвитку, психології, вирішення конфліктів, розуміє динаміку змін; володіє різноманітними методами фасилітації, підтримує професійний статус.

6. Позитивність у професійних стосунках: усвідомлює та оцінює себе, аналізує свою поведінку та результати, діє відповідно до особистих та професійних цінностей, змінює поведінку, стиль, щоб відповідати потребам групи, усвідомлює потенційний вплив цінностей фасилітатора на роботу з реципієнтами, веде себе щиро та відкрито, демонструє віру в групу та її можливості, підходить до ситуації без упереджень та з позитивним ставленням, описує ситуації, як він їх бачить, та з'ясовує різні точки зору, є зразком професійної поведінки та дотримання етичних стандартів, вірить у потенціал групи та дотримується нейтралі-

тету, поважає мудрість групи; намагається не впливати на результати групової роботи, займає неупереджену, не оборонну, без оціночну позицію [10].

Отже, роль фасилітатора – провести групу через усі етапи процесу фасилітації до найкращого результату. Як бачимо, він має значну сферу відповідальності та успіх фасилітаційного процесу безпосередньо залежить від рівня професійних компетенцій фасилітатора. Тому, слід впроваджувати державні, комерційні або грантові програми щодо якісного навчання та популяризації професії фасилітатора, а також створювати умови для появи фахівців цього спрямування в кожній державній установі та інших підприємствах.

Таким чином, досвідчений, обізнаний, професійно підготовлений відповідальний, цілеспрямований фасилітатор, який працює з групами щодо питань, які виникають у сфері публічного управління, сприятиме активізації громадської участі та позитивному досвіду партисипативних практик у політичній системі нашої держави.

На сьогодні існує значна кількість методів фасилітації та їх класифікаційних підгруп, які з успіхом можна використовувати в аспекті партисипативних практик у системі публічного права.

Як зразок, надаємо декілька класифікацій цих методів:

– методи для вирішення конкретних завдань: збір інформації, аналіз проблем, генерація ідей, напрацювання та оцінка варіантів вирішення, досягнення консенсусу, планування дій;

– методи для роботи з малими групами (от 3 до 15 осіб) та великими групами (від 15 до 1000);

– методи з чітко структурованим процесом чи методи з неструктурованим самотвірним процесом (Open Space, динамічна фасилітація);

– методи за типом виконання: усі, група, усі одному, один усім. Ми вважаємо, що до цієї класифікації методів слід зарахувати ще метод Рівний –рівному [8].

Варто зауважити, що авторами методу “Пошук майбутнього” є М. Вейсборд і С. Дженофф [14], австралійськими і американськими психологами і консультантами Ф. Емері, Е. Трістом розроблено метод “Конференції” [9], автором методу “Технологія відкритого простору” (Open Space Technology) є Х. Оуен [5], автором методу “Динамічна фасилітація” (Dynamic Facilitation) виступає Дж. Раф [11–12]. Нижче наведемо опис декотрих методів, які, на нашу думку, можуть стати найпоширенішими в роботі соціально-політичних фасилітаторів.

1. Збір думок або ідей за допомогою модераторських карт. Цей метод презентує думки/ідеї учасників групи на розгляд всього загалу для вивчення та використання у подальшому процесі. Зокрема, він є найефективнішим там, де проблема зачіпає інтереси багатьох людей, тому для її вирішення треба врахувати вплив значної кількості факторів, деякі з них можуть бути приховані.

2. Голосування/ранжирування. Цей метод являє собою форму консенсусу, що сприймається візуально, щоб допомогти усім учасникам групи зрозуміти, які іншим здаються важливішими та першочерговими. Його доцільно використовувати тоді, коли є низка проблем, які мають різний ступінь важливості для різних членів групи. Це своєрідна експрес-статистика щодо конкретного питання, що допомагає обґрунтувати кожному, навіть тим, чий пріоритети виявилися поза більшістю, перспективність отриманих результатів.

3. У цей час у наступному році. Найкращий метод для усвідомлення наслідків дій і вчинків. Мета передбачає створення варіантів рішення та вибір найперспективніших із них. Доцільно використовувати, коли вирішення проблеми не передбачає миттєвих результатів, а працює на майбутні зміни, а

також, коли здається, що бар'єри перетворень не можливо подолати, та коли група має низький рівень впевненості у своїх силах.

4. Аналіз поля сил Курта Левіна. Цей метод є найефективнішим щодо попередження конфліктних ситуацій під час радикальних змін. Автор метода висунув гіпотезу, що існують рушійні сили, що працюють на користь позитивних трансформацій, та стримувальні сили, які намагаються зберегти звичний уклад, незважаючи на те, що останній безперспективний та застарілий. Цей метод дозволяє визначити, які ж сили є рушійними, а які стримувальними в конкретній ситуації, аналіз чого дозволяє зробити успішні зміни досяжними, чи то посилюючи рушійні сили, чи то послаблюючи стримувальні.

Як бачимо, методи роботи, що пропонує фасилітаційний процес, змістовні, інформативні, інноваційні та легкі, бо часто схожі на гру, хоч і стосуються проблемних питань, здатні подолати складні перешкоди та попередити конфлікти.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Фасилітація, як партисипативна технологія, має широкий інструментарій методів, що дозволять якісно працювати з певними групами населення щодо підвищення їх компетенцій в галузі публічного управління, що, у свою чергу шлях до збільшення активності громадян в галузі державних процесів та ствердження позицій партисипації, що призведуть до позитивних змін у країні в цілому. Дослідження зазначеної тематики у подальшому торкається інших напрямків, зокрема розробки та визначення ефективних механізмів впровадження ідей фасилітації у практику, створення необхідних просторів, нормативного обґрунтування та законодавчого сприяння тощо.

Технології фасилітації відкривають необмежені можливості й мають бути широко представлені в системі публічного управління. Адже, фасилітація, як успішний процес групової роботи, націлена на кінцевий результат, може стати передовим методом роботи з усіма верствами суспільства, щоб зростити активність кожного, щоб впливати на позитивні зрушення в державі. Використання фасилітації, як технології партисипації в публічному управлінні в Україні сприятиме децентралізації влади, шляхом прийняття громадянами відповідальності за делеговані їм державою повноваження; поширенню публічно-приватного партнерства; підвищення рівня довіри громадян до органів публічної влади; підвищення правової культури громадян та розвитку громадянського суспільства, гармонізації суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Борніков В. І. Особливостіучастігромадян в концептуальних моделях демократії. *Політичний менеджмент*. 2007. С. 38–50.
2. Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу. *Демократія: Антологія*. Київ : Смолоскип, 2005. С. 254–262.
3. Головатий М. Ф. Демократія: історія, теорія, практика : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та аспірантів-політологів. Київ : ДП "Вид. дім "Персонал", 2011. 228 с.
4. Лазаренко М. Ключові компетенції фасилітатора за стандартами IAF. Київ : Humantime, 2011–2017. URL: <http://humantime.com.ua/blog/klyuchovi-kompetentsi-fasilitatora-za-standartami-iaf-1#main> (дата звернення: 01.10.2018).
5. Оуэн Х. Технология Открытое пространство : пер. с англ. Новосибирск : Art-Avenue, 2008.
6. Чемпен Р. Роздуми про історію фасилітації. Київ : Humantime, 2011–2017. URL: <http://humantime.com.ua/blog/rozdumi-pro-istoriyu-fasilitatsi-richard-cheppen-1#main> (дата звернення: 01.10.2018).
7. Цветков С. Фасилітатор. Київ. URL: <https://sites.google.com/site/sergijcvetkov/team-Building/fasilitator> (дата звернення: 01.10.2018).
8. Carlson P. Basicfacilitation. What Can Be Accomplished? What Cannot? *The Skilled Facilitator Fieldbook*. Ed. By R. Schwarz, A. Davidson, P. Carlson, S. Mckinney. San Francisco : JosseyBass, 2005b. P. 115–118.

9. Emery M., Purser R. E. The Search Conference. San Francisco : Jossey-Bass Publishers, 1996.
10. Group Facilitation. Ed. By S. Schuman. San Francisco : Jossey-Bass, 2005. P. 473–494.
11. Rough J. Dynamic facilitation and the magic of self-organizing change. *The Journal for Quality and Participation*. 1997. Vol. 20. Is. 3. P. 34–38.
12. Rough J. Society's Break through! Bloomington : JimRough, 2002.
13. Schwarz R. Ground Rules for Effective Groups. *The Skilled Facilitator Fieldbook*. Ed. by R. Schwarz, A. Davidson, P. Carlson, S. McKinney. San Francisco : Jossey-Bass, 2005f. P. 61–68.
14. Weisbord M. R., Janoff S. Faster, Shorter, Cheaper May Be Simple; It's Never Easy. *Journal of Applied Behavioral Science*. 2005. Vol. 41. Is. 1. P. 70–82.

Надійшла до редколегії 29.10.2018 р.

УДК 351.21

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ “ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА” В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ

Малишева О. В.,

*аспірант кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління,
м. Харків*

Проаналізовано сучасні дослідження “громадянського суспільства” в науковому дискурсі українських учених різних галузей знань, наведено думки українських науковців щодо функціонування й розвитку “громадянського суспільства”, зроблено висновок щодо концепту “громадянське суспільство”.

Ключові слова: громадянське суспільство, держава, публічне управління.

Malysheva O. V.,

*Postgraduate Student of Regional Development and Local Government Department,
KRI NAPA, Kharkiv*

MODERN STUDIES OF “CIVIL SOCIETY” IN THE SCIENTIFIC DISCOURSE OF UKRAINIAN SCHOLARS

The modern researches of “civil society” in the scientific discourse of Ukrainian scholars of various fields of knowledge are analyzed, the opinions of Ukrainian scholars on the functioning and development of “civil society” are presented, the conclusion about the concept “civil society” is made.

Key words: civil society, state, public administration.

Постановка проблеми. Сучасна проблематика дослідження “громадянського суспільства” є одним із базових елементів дослідження галузей гуманітарних наук. Дослідники, оперуючи даною категорією, спираються на аналіз суспільної сфери, яка розвивається незалежно від держави, котра, у свою чергу, встановлює правила його функціонування та генезису. До інституцій громадянського суспільства відносять різноманітні громадські рухи, об'єднання, соціальні групи тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання проблематики громадянського суспільства, державного, публічного управління та їх місця у системі знань досліджували науковці різних галузей науки, зокрема: Т. Бельська [1], В. Корженко [5], Ю. Куц [7], В. Мартиненко [8], В. Наконечний [10] О. Пухкал [11] та ін. У той же час специфіка формування проблематики гро-

© Малишева О. В., 2018